

VIANOČNÉ ZVYKY

Túžite nájsť toho pravého? Mať železné zdravie? Alebo plnú peňaženku? Generácie pred nami verili na kúzlo Vianoc a mágiu, ktorá im mala zabezpečiť úspešný celý rok. Skúsíte si začarovať aj vy?

Slovensko je skutočne bohaté na vianočné zvyky a obyčaje. A nemyslíme tým len Štedrý deň. Už

pred začiatkom adventu praktizovali ľudia magické úkony, ktoré mali pre ne podstatný význam. Dievčatá na Ondreja triasli ploty a predriekali, aby zistili, za koho sa vydajú, na Barboru odlomili konárik čerešne a čakali do Vianoc, či vykvitne – ak vykvitol, do roka mala byť z dievčiny nevesta.

Na Luciu sa vyhánali z domu zlí duchovia a mazali kľučky medom, a možno to nie je ani tak dávno, čo ste si aj vy chystali v tento deň lístočky s menami

chlapcov, ktoré vám mali prezradiť, za ktorého sa raz vydáte. Štedrý deň je však na mágiu azda ešte bohatší!

Pre zdravie a dlhovekosť

Oblátka s medom a cesnakom síce svieži dych nevyrobí, podľa tradícií si ale zabezpečíte zdravie na celý ďalší rok. I preto sa v minulosti podával strúčik cesnaku aj domácim zvieratám. Pozor však treba dať na stolovanie – na štedrovečernej tabuli musí byť párný počet tanierov, inak hrozí niekomu zo stolovníkov smrť. Z tohto istého dôvodu sa nesmie odbiehať od Štedrej večere. Aj obyčajné jablčko môže byť predzvesťou zdravia či choroby. Ak prekrojením vznikne krížik, ktosi ochorie, ak sa objaví hviezda, budete zdravá.

Nech máte šťastie v láske

Ešte stále čakáte na toho pravého? Vyčarte si ho pomocou vianočných rituálov. Podľa slovenského zvykoslovia slobodné dievčatá, ktoré vyjdú z domu počas chystania Štedrej večere, stretnú vonku aj toho pravého – a nemusí to byť práve sused. Nikoho ste nestretli? Dajte si ešte jednu šancu – podľa povery keď po večeri vynesiete smeti, stretnete muža, ktorý vám je súdený.

Ak chcete získať aspoň jeho iniciálky, ošúpte jablčko tak, aby šupka zostala celá, a šupu prehodte cez plece. Písmeno, na ktoré sa najviac podobá, bude prvým písmenom v mene vášho nastávajúceho.

Lucia

Cesta k Štedrému večeru

Štedrý deň, Vilija, Dohviezdny deň, Pôstny deň či Kračun má svoje korene v predkresťanskej kultúre, citlivo reagujúcej na kolobeh ročných období, opakovanie sa umierajúcej a oživajúcej prírody. Predvečer osláv Kristovho narodenia bol pôvodne začiatkom osláv zimného slnovratu, ktoré mali zabezpečiť v budúcom roku spokojný a blahodarný život. Podľa prastarých kultových predstáv patrilo k týmto oslavám aj hodovanie, cirkev však v úsilí potlačiť čo i len spomienku na oslavy slnovratu prikázala na 24. december pôst.

Ľudia sa na naň pripravovali ešte v polovici 20. storočia tzv. obžerným večerom, ktorý predchádzal dňu narodenia Krista. Mali sa dosýta najesť, aby počas nasledujúceho odriekania mali dostatok síl na vykonanie všetkých magických úkonov. Muži museli do východu slnka pripraviť nové náradie na pečenie, obriadiť dobytok. Ženy zase upiecť koláče a uvariť vianočné jedlá a všade mal byť poriadok aby nebolo ohrozené zdravie rodiny. Dobytok pred strigami chránili tak, že mu podali koláč, štedrák so zapečeným petržlenom a cesnakovými strúčikmi. Od vydarenej prípravy závisela nielen štedrovečerná slávnosť, ale aj blahobyt v budúcom roku.

Príprava v zmysle povier

Štedrý deň prebiehal v znamení mágie počiatku, pretože bol prvým dňom nastávajúcej etapy a verilo sa, že ako bude v tento deň, tak bude po celý nasledujúci rok. Akú náladu mal človek, alebo ako sa správal v tento deň, taký mal byť po celý rok. Keď deti boli neposlušné, mali sa tak správať aj v budúcom období.

Pôvodnú výzdobu z čerstvej chvojiny a prútov, symbolizujúcich život a prosperitu doplnil koncom 19. storočia vianočný stromček. Prenikol k nám z nemeckých krajín najskôr do miest, neskôr ho prijali i v dedinách. Vianočná jedlička vyzdobená jablkami a orechmi sa vešala do kúta nad stôl na hradu, na Spiši pôvodne vešali kvočku zhotovenú zo slamy. Pod stôl položili sekeru alebo lemeš a kto naň počas večera stúpil nohou, mal byť po celý rok zdravý. Nohy stola obopnuté reťazou symbolizovali súdržnosť a celistvosť rodiny v nastávajúcom roku. K stolu položili nádobu, do ktorej dali toľko lyžíc vody, koľko bolo prítomných. Po večeri vodu premerali a ak nebolo toľko lyžíc ako prv, niekto z prítomných mal do roka zomrieť. Na stole nesmel chýbať cesnak, oblátky, med, sladká pálenka, orechy, strukoviny ani sušené ovocie. Hlavným jedlom bola kapustnica s hribsmi či rybacia polievka a opekanec s makom, na východe nazývané bobaľky. U evanjelikov bola prípustná na štedrovečernom stole aj klobása a mäso, katolíci mohli jesť len ryby. Z pečiva sa pripravovali lokše, fánky či makovníky.

Keď bolo všetko hotové, čakali na prvú hviezdu, aby mohli zapáliť svetlo v dome a po celodennom pôste sa navečerať.

Štedrá večera

Večeru začal gazda modlitbou a želaním šťastných vianočných sviatkov celej rodine. Potom sa konzumoval cesnak alebo jablčko rozkrájané na toľko častí, koľko bolo ľudí pri stole, aby boli všetci počas roka zdraví. Oplátky s medom zas symbolizovali sladký a spokojný život. Matka urobila dcéram palcom, namočeným do medu, krížik na čelo, aby si ich každý obľúbil. Až začiatkom 20. storočia, keď sa rodina navečerala, zašli všetci spoločne pod stromček pozrieť na darčeky. Po večeri chodili vinšovať po domoch koledníci, ktorí svojou návštevou skrtili čakanie domácich na polnoc, za čo dostali potraviny alebo peniaze.

Pred polnocou

Celá rodina kráčala na polnočnú omšu v spoločnom sprievode, na čele ktorého šiel gazda s kadidlom v ruke. Za ním gazdiná robila cesnakom kríže na dverách a oknách domu, bránke do dvora a na vrátnych maštale, aby odohnala zlých démonov. Rodičov nasledovali so sviečkami deti a všetci odriekali otčenáš. Kadidlom, plamienkami sviečok a modlitbou prosili ľudia o pomoc nebeského otca. Vlastné odhodlanie odplašiť strigy a odvrátiť nešťastie z hospodárstva predstavovala silná a súdržná rodina, ktorá kráčala do kostola sláviť narodenie Krista.

Katka

